

PM Rotel I (Dnr KS 2021/945)

Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 4 november 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade år 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och lämna förslag på ändringar av den befintliga medborgarskapslagstiftningen. Utredningens första uppdrag redovisades i delbetänkandet Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2). Där lades förslag fram om att ett godkänt prov i svenska och ett godkänt prov i grundläggande samhällskunskap i framtiden ska krävas för att en individ ska beviljas svenskt medborgarskap. Syftet med förslaget är att stärka medborgarskapets status samt att främja ett inkluderande samhälle. Den andra delen av utredningen redovisas i föreliggande betänkande Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54).

I betänkandet lämnas förslag som innefattar åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet, krav på hederligt levnadssätt, att utse en handläggande myndighet för både anmälnings- och ansökningsförfarande och utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap.

De författningsförslag som lämnas i betänkandet föreslås träda i kraft 1 januari 2023 och regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och medborgarskapsförordningen (2001:218).

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret är positivt till förändringarna som föreslås då de syftar till att stärka barn och ungas rättigheter.

Socialnämnden välkomnar förslaget som syftar till att bland annat kunna motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd delar utredningens förslag och anser att det är rimligt att ställa krav på hederligt levnadssätt för medborgarskap i Sverige.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd är positiv till förslagen men bedömer att de inte har någon betydande påverkan på nämndens verksamhet.

Södermalms stadsdelsnämnd ser positivt på förslagen som handlar om att stärka barns rättigheter och att motverka hedersrelaterat våld.

Mina synpunkter

Efter att tidigare delbetänkanden fokuserat på kraven kring medborgarskap välkomnar jag att fokus hamnat på statslöshet, hederligt levnadssätt, att utse en handläggande myndighet och befrielse från svenskt medborgarskap.

De förändrade tidsramarna, om att hemvist i Sverige ersätter tidigare åldersbegränsningar för att förvärva svenskt medborgarskap, är rätt väg att gå. Att vara statslös påverkar människor oavsett ålder och därmed är tiden i Sverige mer central än åldern.

Betänkandet föreslår att krav på hederligt levnadssätt harmoniseras och blir lika oavsett hur ett medborgarskap förvärfvas. Det är rimligt, med tanke på att lagen ska vara lika för alla. Den ventil som fortsatt finns i form av att medborgarskap ska kunna nekas om hot mot Sveriges säkerhet finns är rimligt.

Att en myndighet, Migrationsverket, blir den handläggande myndigheten ensamt är välkommet. Det är Migrationsverket i de flesta av fallen idag och att ha två aktörer som sköter detta försvårar och skapar lättare förvirring.

Betänkandets sista förslag om att befrielse från svenskt medborgarskap ska kunna nekas för att stärka rättigheterna för barn och motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck är bra. Att även vuxna som inte själva antas vilja bli befriade från sitt svenska medborgarskap ska kunna nekas är rätt.

Sammanfattningsvis föreslås väl avvägda förändringar som både stärker barns och vuxnas medborgarskap. Medborgarskapet är precis, som stadsledningskontoret påtalar, en fråga som berör alla kommunfullmäktiges mål, eftersom det är en avgörande del i vilka möjligheter en individ har att tillgodogöra sig samhällets möjligheter, service och insatser.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i denna promemoria.

Stockholm den 20 oktober 2021

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Torun Boucher (V) enligt följande.

I betänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54) presenteras analyser, bedömningar och förslag på ändringar i medborgarskapslagstiftningen. Vi instämmer med socialförvaltningens synpunkter om att det är bra att barn och ungas rättigheter stärks så att

vårdnadshavare inte kan begära befrielse från svenskt medborgarskap när det strider mot barnets bästa.

Vi vill liksom socialförvaltningen lyfta att det vore önskvärt att överväga ett mer automatiserat system som ser till att barn inte blir statslösa utan förvärvar svenskt medborgarskap. Att avstå införandet av ett sådant system och istället välja att lämna det ansvaret till föräldrar riskerar att, precis som förvaltningen skriver, förlänga tiden som statslös eller att barn oavsiktligt blir statslösa. Ett automatiserat system skulle både underlätta för föräldrar som kan ha olika kunskapsgrad kring sina möjligheter att ordna så att barnet förvärvar svenskt medborgarskap samt fungera som ett skydd för en utsatt grupp som inte alltid kan säker-ställa sina egna rättigheter.

Vi välkomnar att det föreslås att vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck får ett ökat skydd mot risken att mot sin vilja förlora sitt svenska medborgarskap.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Rashid Mohammed och Torun Boucher (båda V) med hänvisning till Vänsterpartiets särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättarytrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Vänsterpartiets särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen beslutade år 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och lämna förslag på ändringar av den befintliga medborgarskapslagstiftningen. Utredningens första uppdrag redovisades i delbetänkandet Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2). Där lades förslag fram om att ett godkänt prov i svenska och ett godkänt prov i grundläggande samhällskunskap i framtiden ska krävas för att en individ ska beviljas svenskt medborgarskap. Syftet med förslaget är att stärka medborgarskapets status samt att främja ett inkluderande samhälle. Den andra delen av utredningen redovisas i föreliggande betänkande Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54).

I betänkandet lämnas förslag som innefattar åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet, krav på hederligt levnadssätt, att utse en handläggande myndighet för både anmälning- och ansökningsförfarande och utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap.

De författningsförslag som lämnas i betänkandet föreslås träda i kraft 1 januari 2023 och regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och medborgarskapsförordningen (2001:218).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Frågan om medborgarskap berör samtliga av kommunfullmäktiges mål då den utgör en avgörande del i vilka möjligheter en individ har att tillgodogöra sig samhällets möjligheter, service och insatser.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till de förändringar som föreslås i det presenterade betänkandet. Förslagen syftar till att stärka framförallt barns och ungas rättigheter.

I betänkandet framkommer att ett automatiskt förvärv av medborgarskap skulle bidra till att uppnå intentionerna i FN:s barnkonvention i vilken det framgår att varje barn ska ha rätt till ett medborgarskap från födseln. I betänkandet framgår vidare att det finns befintliga bestämmelser i medborgarskapslagen som möjliggör för barn som föds som statslösa i Sverige att förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan och utredningen förordar att ett automatiskt system inte bör införas. Stadsledningskontoret vill med bakgrund av detta dock framhålla att det kan finnas en risk att föräldrarna till barnet inte förstår vikten av att lämna in en anmälan om medborgarskap och att barnet därför oavsiktligt förblir statslöst.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslaget om att regelverken avseende anmälan respektive ansökan om medborgarskap harmoniseras och att samtliga ärenden i framtiden föreslås handläggas av en och samma myndighet.

Stadsledningskontoret ställer sig även positivt till den föreslagna åtgärden som syftar till att bland annat kunna motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck genom att

bestämmelserna som berör befrielse från svenskt medborgarskap i lagstiftningen ska utökas med villkor om att det för barns befrielse ska krävas dels att befrielsen inte står i strid med barnets bästa och dels samtycke av barn som är minst tolv år. Förslaget omfattar även vuxna individer där en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap också ska kunna vägras om det finns anledning att anta att den sökande själv inte vill befrias från sitt svenska medborgarskap.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2021 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss av Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54).
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V), bilaga 1.

Ersätтарыttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi), bilaga 1.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 september 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positivt inställd till de ändringar som presenteras i betänkandet då dessa förslag i mångt och mycket syftar till att stärka och värna om framför allt barn och ungas rättigheter.

Vad gäller statslösa barn fastslår utredningen att ett automatiskt förvärv av medborgarskap skulle bidra till att bättre uppfylla barnkonventionens bestämmelse om att varje barn från födelsen ska ha rätt till ett medborgarskap. Utredningen kommer fram till att det finns befintliga bestämmelser i medborgarskapslagen som möjliggör för barn som föds som statslösa i Sverige att förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan och utredningen förordar att ett automatiskt system inte bör införas. Förvaltningen vill belysa att det här kan finnas en risk att föräldrarna till barnet inte förstår vikten av att lämna in en anmälan om medborgarskap och att barnet på så vis oavsiktligt förblir statslöst. Att per automatik bevilja dessa barn medborgarskap skulle ha en praktisk betydelse, men också en principiell betydelse för en sårbar och utsatt grupp.

Förvaltningen är positivt inställd till att regelverken vid anmälan respektive ansökan om medborgarskap harmoniseras och att samtliga ärenden handläggs av en och samma myndighet, Migrationsverket.

Förvaltningen välkomnar förslaget som syftar till att bland annat kunna motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck genom att bestämmelserna som berör befrielse från svenskt medborgarskap i lagstiftningen ska utökas med villkor om att det för barns befrielse ska krävas dels att befrielsen inte står i strid med barnets bästa och dels samtycke av barn som är minst 12 år. Förslaget omfattar även vuxna individer där en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap också ska kunna vägras om det finns anledning att anta att den sökande själv inte vill befrias från sitt svenska medborgarskap. Förvaltningen anser att socialtjänsten kan vara en viktig samarbetspartner när sådana bedömningar ska göras.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2021 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Skarpnäck stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Frågan om svenskt medborgarskap har ingen direkt koppling till kommunal verksamhet. Svenskt medborgarskap krävs för att få rösta i riksdagsval men inte i kommunalval. Det finns inte heller något krav på svenskt medborgarskap för att få ta del av stöd och service från kommunen.

Vissa av de förändringar som föreslås av utredningen kan dock ha indirekta konsekvenser för kommunal verksamhet. Det gäller exempelvis förslagen om utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap, i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Förvaltningen ser positivt på dessa förslag, då de kan bidra till att stärka skyddet för barn och vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

När det gäller frågan om statslösa barn som föds i Sverige och har en förälder med permanent uppehållstillstånd, och även i övrigt en anknytning till Sverige, är utredningens slutsats att de inte bör få svenskt medborgarskap genom automatiskt förvärv, utan även i fortsättningen genom anmälan av vårdnadshavaren. Skälen till detta är dels att ”en betydande andel” av de barn som föds statslösa i Sverige, och uppfyller de övriga kraven, ändå förvärvar medborgarskap på olika sätt, men även kostnadsskäl och en komplicerad handlägningsprocess anges som orsaker. Förvaltningen anser att det ur ett barnrättsperspektiv är av stor vikt att säkerställa att alla statslösa barn som föds i Sverige och har möjlighet att få svenskt medborgarskap också får det, för att de inte ska riskera att förbli statslösa. Det är önskvärt att hitta en genomförbar lösning på detta.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att det är rimligt att samma krav på hederligt levnadssätt ska gälla oavsett om en person får svenskt medborgarskap genom ansökan eller anmälan. I övrigt har förvaltningen inga synpunkter på utredningens förslag.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2021 följande.

1. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Anna Jonazon m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Rashid Mohammed m.fl. (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ploen (Fi), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bedömer att de förslag som ges i slutbetänkandet inte har någon betydande påverkan på nämndens verksamheter.

Förvaltningen är positiv till att barns rättigheter och intressen skyddas genom de utökade möjligheterna att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap. Det är också positivt att de vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck skyddas från risken att förlora sitt svenska medborgarskap utifrån påtryckningar, hot eller våld.

Förvaltningen bedömer att det är positivt att det är en myndighet som får ansvar för handläggning av alla medborgarskapsärenden. Detta torde förenkla för de enskilda individer som berörs.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2021 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 juli 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen noterar att rätten till medborgarskap finns bland annat reglerat i FN:s konvention om begränsning av statslöshet. För att Sverige ska kunna leva upp till sina konventionsåtaganden innebär det i princip att ingen enskild individ född i Sverige eller med permanent uppehållstillstånd ska behöva vara statslös.

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på förslagen som stärker barns rättigheter samt motverkar hedersrelaterat våld och förtryck för barn och vuxna.

Ur ett barnrättsperspektiv bör det inte vara en resurs- eller systemfråga att införa ett automatiskt förvärv av medborgarskap vid födelsen för statslösa barn födda i Sverige och som har en förälder med permanent uppehållstillstånd. Det har betydelse att såväl Skatte-verket som Migrationsverket har gemensam syn för principer av bedömning statslöshet.

Förvaltningen tillstyrker förslaget om ökade möjligheter att avslå ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Det har särskilt betydelse ur ett jämställdhet- och barnrättsperspektiv.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V) enligt följande.

I betänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54) presenteras analyser, bedömningar och förslag på ändringar i medborgarskapslagstiftningen. Vi instämmer med förvaltningens synpunkter om att det är bra att barn och ungas rättigheter stärks så att vårdnadshavare inte kan begära befrielse från svenskt medborgarskap när det strider mot barnets bästa.

Vi vill också som förvaltningen lyfta att det vore önskvärt att överväga ett mer automatiserat system som ser till att barn inte blir statslösa utan förvärvar svenskt medborgarskap. Att avstå införandet av ett sådant system och istället välja att lämna det ansvaret till föräldrar riskerar att, precis som förvaltningen skriver, förlänga tiden som statslös eller att barn oavsiktligt blir statslösa. Ett automatiserat system skulle både underlätta för föräldrar som kan ha olika kunskapsgrad kring sina möjligheter att ordna så att barnet förvärvar svenskt medborgarskap samt fungera som ett skydd för en utsatt grupp som inte alltid kan säker-ställa sina egna rättigheter.

Ersätтарыttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi) som instämde i det särskilda uttalandet av (V).

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Anna Jonazon m.fl. (S) enligt följande.

I betänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU2021:54) presenteras ana-lyser, bedömningar och förslag på ändringar i medborgarskapslagstiftningen. Vi instämmer i förvaltningens synpunkter om att det är bra att barn och ungas rättigheter stärks så att vårdnadshavare inte kan begära befrielse från svenskt medborgarskap när det strider mot barnets bästa.

Vi vill också som förvaltningen lyfta att det vore önskvärt att överväga ett mer automatiserat system som ser till att barn inte blir statslösa utan förvärvar svenskt medborgarskap. Att avstå införandet av ett sådant system och istället välja att lämna det ansvaret till föräld-rar riskerar att förlänga tiden som statslös eller att barn oavsiktligt blir statslösa. Ett automatiserat system skulle både underlätta för föräldrar som kan ha olika kunskapsgrad kring sina möjligheter att ordna så att barnet förvärvar svenskt medborgarskap samt fungera som ett skydd för en utsatt grupp som inte alltid kan säkerställa sina egna rättigheter.

Särskilt uttalande gjordes av Rashid Mohammed m.fl. (V) enligt följande.

I betänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54) presenteras analyser, bedömningar och förslag på ändringar i medborgarskapslagstiftningen. Vi instämmer i förvaltningens synpunkter om att det är bra att barn och ungas rättigheter stärks så att vårdnadshavare inte kan begära befrielse från svenskt medborgarskap när det strider mot barnets bästa. Vi instämmer också i förvaltningens synpunkt om att det skulle vara en fördel med en myndighet som ansvarar för handläggning av alla medborgarskapsärenden.

I förslaget välkomnar vi också att vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck får ett ökat skydd mot risken att mot sin vilja förlora sitt svenska medborgarskap. Det är önskvärt med ett automatiserat system som ser till att barn inte blir statslösa utan förvärvar svenskt medborgarskap. Att avstå införandet av ett sådant system och istället välja att lämna det ansvaret till föräldrar riskerar att förlänga tiden som statslös eller att barn oavsiktligt blir statslösa. Ett automatiserat system skulle både underlätta för föräldrar som kan ha olika kunskapsgrad kring sina möjligheter att ordna så att barnet förvärvar svenskt medborgarskap samt fungera som ett skydd för en utsatt grupp som inte alltid kan säkerställa sina egna rättigheter.

Vi är kritiska till förslaget om krav på språktest och test i samhällskunskap för att bli medborgare. Både för att detta ger olika personer olika stor möjlighet att bli medborgare utifrån förkunskaper, utbildningsbakgrund etc. Förutsättningarna är vitt skilda för till exempel en välutbildad akademiker med studievana och en person med bakgrund som analfabet, som flytt krig och fått inlärningssvårigheter på grund av trauma. Ett rimligt antagande är att dessa två personer skulle klara språk- och samhällskunskapstest i mycket olika grad. Utgångspunkten bör vara att de allra flesta nyanlända vill lära sig språket, de vill bli en del av samhället och huruvida de lyckas mer eller mindre bra bör snarare ses som ett mått för hur väl SFI och det stöd samhället erbjuder faktiskt lyckats med sitt uppdrag eller inte.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ploen (Fi) som instämde i det särskilda uttalandet av (V).